

הרב יצחק הלוי

השימוש במים היוצאים מן המזגן בשבת

בכל מזגן מותקנת צינורית לפליטת מים, המתהווים כתוצאה מהתעבות אדים הנגרמת ע"י פעולת המזגן. נשאלת השאלה: האם מותר להשתמש בשבת במים אלו, או שמא אסורים הם בשימוש מחמת גזירת מוקצה (וממילא, יהיה גם אסור להניח בשבת כלי שיקלוט אל תוכו את המים הללו, משום איסור מבטל כלי מהיכנו). כמו כן יש לדון, האם מותר להטות בשבת את צינורית פליטת המים לכיוון הגינה.

באשר לנקודה האחרונה, ברור שאין שום איסור להפעיל מזגן מעש"ק, וכן בשבת עצמה באמצעות שעון שבת, אף שכתוצאה מהפעלתו של המזגן תושקה הגינה בשבת. דלא גרע מהשקייה אוטומטית דשריא, ופוק חזי מאי עמא דבר. ופעולה זו מותרת באופן תיאורטי גם באופן ידני. הדוגמא הקלאסית לכך היא כיר, אשר המים הזורמים לתוכו נמשכים דרך צינור החוצה אל הגינה, דמותר ליטול ידים אל תוכו בשבת, וכן מותר לשפוך בו מים לכל צורך אחר, ואין חוששים להשקיית הזרעים שתיעשה ע"י כך, אם אמנם איננו מתכוון לכך, דהווי דבר שאינו מתכוון, ומותר (כ"כ בשש"כ ח"א בשני מקומות: בפרק י"ב בסעי' ח"י, ובפרק כ"ו בסעי' ז'. ועיין בשו"ע או"ח ס"י שני"ז סעי' א' ובמשנ"ב שם ס"ק ח'. ויעיין בשש"כ פרק י"ב הערה נ"א, דאף דהווי פס"ר, אך כיוון שההשקייה מתבצעת רק בכוח שני דחשיב רק גרמא, א"כ אין לאסור בגרמא פס"ר).

וכל זה, כמובן, הוא רק בתנאי שאינו מתכוון לכך. ולכן, מי שכיוון מראש מבעוד יום את צינור הכיור אל הגינה, ולכל ימות השבוע, עליו לכוון לפני השבת את הצינור לכיוון של ניקוז מי השופכין.

מכל מקום, בנדון דידן מילתא דפשיטא היא שאין איסור בכך שצינור המזגן מכוון אל הגינה, וזו "מקבלת" אליה את המים, ומותר אף במתכוון וניחא ליה, שהרי אין מפעילים את המזגן בשבת. וא"כ, לא גרע מהשקייה אוטומטית, וכנ"ל.

נשוב אל השאלות הראשונות שהצבנו, והיינו, עניין המוקצה והנולד. האם מותר השימוש בשבת עצמה באותם המים, או שיש למים אלו דין נולד, וממילא אין להניח דלי לקליטת המים הללו, וכאמור לעיל.

והנה, במושכל ראשון נראה לדמות דין מים אלו למי מטר שמותרים בטלטול

בשבת, בשופי. והכי איתא בשו"ע (או"ח סי' של"ח סעי' ח'): מותר ליתן כלי תחת הדלף בשבת. ואם נתמלא, שופכו ומחזירו למקומו. והוא שיהא הדלף ראוי לרחיצה. וכתב שם המשנ"ב (בס"ק ל'): דאין על המטר היורד שם מוקצה או נולד, ויכול לשתותו או לרחוץ ממנו.

ולכאורה, הוא הדין בנדון דידן: המים הללו ראויים הם לשימוש, וממילא מותרים הם בטלטול. וכמו כן, נראה מן הדוגמא של מי מטר, שאין על המים הללו שם של נולד.

ואולם, המשנ"ב עצמו הביא בסי' ש"י (ס"ק ל"ב) בשם ה"חיי אדם", דמים הנוטפים מן האילנות בימי ניסן אסורים משום נולד. ואף הוסיף וקבע שאף אם יש בכלי שאליו נוטפים אותם המים מים אחרים מעש"ק, אפילו הכי אסורים המים הנוטפים אל הכלי, וממילא אסורים את כל הכלי בטלטול, ולא אמרינן דקמא קמא בטיל, משום דהווי דבר שיש לו מתירין, ודשיל"מ אפילו באלף לא בטל.

אמנם, בסי' ש"כ בסעי' ב' פסק השו"ע בהדיא: זיתים וענבים שנתרסקו מעש"ק, משקים היוצאים מהם, מותרים. ואפילו אם לא נתרסקו מעש"ק, אם יש יין בגיגית שהענבים בתוכה, אע"פ שהענבים מתבקעים בשבת בגיגית, מותר לשתותו בשבת, שכל יין היוצא מהענבים מתבטל ביין שבגיגית. ע"כ. ולכאורה קשה, הרי גם שם הווי דשיל"מ, והיאך בטל?

וכך הקשה המשנ"ב שם (בס"ק י"ד) וז"ל: ואע"ג דלאחר שבת יהיה לו היתר וקי"ל דדשיל"מ אפילו באלף לא בטיל, הני מילי באיסור שהיה ניכר תחילה בעין ואח"כ נתבטל, משא"כ בזה כל מעט ומעט שיוצא נתערב תכף ונתבטל בששים ביין ההיתר שהיה בו מכבר, ואין חל עליו שם איסור.

והוסיף: ולפי זה, אם הענבים מונחים בפני עצמם והיין זב מהם במדרון ויורד לתוך יין שהיה שם כבר מעש"ק, אסור כל היין להסתפק ממנו משום דשיל"מ, שהרי מקודם שנתערב היה בעין וניכר (סה"ת בסי' רכ"ג).

לאור האמור צריך לומר, שגם מים הנושרים מעלי העצים אינם מתבטלים במים שבכלי, מאחר וכבר היו ניכרים בפני עצמן על העץ. וכ"כ החי"א הנ"ל והובא במשנ"ב הנ"ל (סי' ש"י ס"ק ל"ב): דהא הטיפה הנוטפת היתה ניכרת קודם שנתערבה במים, ולהכי הוויא דשיל"מ ותו לא בטלה.

איך תתורץ הסתירה בין מש"כ המשנ"ב בסו"ס של"ח בדין המטר שאין עליו שם נולד, עם מש"כ המשנ"ב עצמו בשם החי"א בסי' ש"י בעניין המים הנוטפים מן האילנות, שיש עליהם שם נולד? על כרחנו עלינו לומר שהמים של החי"א הם מי טל ש"נולדו" כתוצאה מעיבוי האדים והפיכתם למים. אשר על כן, בנדו"ד, במי

המזגן שעוברים אותו תהליך, יש גם כן לאסור, לכאורה, ומטעמו של החי"א, ומשום דהו נולד. ואף אם היו כבר בכלי מים מעש"ק, ייתכן דאין כאן דין ביטול מפאת הדין של דשיל"מ דאפילו באלף לא בטיל.

אלא שצריך עיון, כאשר צינור המזגן משוקע במים שבדלי, האם שייך לומר דהווי איסור שאינו ניכר וממילא בטל, וכמו שכתבנו כבר לעיל. והוא במשנ"ב בסי' ש"כ (ס"ק י"ד) וכן בסי' ש"י (ס"ק ל"ב). ועיין עוד במשנ"ב בסי' ש"י"ח (ס"ק ק"ה), וכן בסי' ש"כ (ס"ק ל"ה). ונראה שכאן לא שייך לומר כן, שהרי המים "נולדו" בהיותם כבר בצינור, ולא בתוך התערובת, הרי שהיתה להם "שעת כושר" להיאסר, אלא שלגבינו הם היו מכוסים מן העין, וממילא הדר דינא דהווי דשיל"מ, וכל דשיל"מ אפילו באלף לא בטל.

ובאמת, ראיתי שכך פסק הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בשו"ת "מנחת שלמה" (ח"ב סי' ל"ד סעי' כ"ט) וז"ל: לדעתי בודאי מוקצה המים הנוטפים מהמזגן, שזה ודאי נולד... כאן במזגן בוודאי אסור, שהרי לא היה מקודם כלום.

יצוין, כי הגרש"ז זצ"ל נחלק שם עם הגאון מטשעבין זצ"ל האוסר להקפיא מים בשבת משום נולד. והגרש"ז זצ"ל טען כי אין איסור נולד קיים כשמקפאים מים לקרח, ורק כשמפשירים קרח למים איכא איסור נולד, דהווי שינוי למעליותא, שינוי ממצב של דבר שאינו בר אכילה לדבר מאכל.

מכל מקום, לענייננו, השינוי הוא למעליותא. נוצר כאן מצב של "יש – מאין"; מים – מאדים.

ודמיון לכך יש מהקרח המתהווה סביב דופני תא ההקפאה במקרר, שגם הוא נוצר, כביכול, "יש מאין", וגם לגביו השינוי הוא למעליותא, דאינו דומה הפיכת קרח ממים דהווי שינוי לרעה, כביכול, שכן, המים נשתנו ממים לקרח, דבר שאיננו לא דבר מאכל ולא דבר משקה, בעוד שמים שמתהווים על דופני תא ההקפאה התהוו מאין, ולא ממים, מאדים. ולהכי הווי שינוי למעליותא ואסורים משום נולד.

וכמובן, כאמור, הוא הדין במים הנוטפים מן המזגן.

ועיין בחזון איש (או"ח סי' מ"ז ס"ק כ"א) שכתב וז"ל: ויש לעיין לפי זה למה מותר לכבד הבית ולטלטל העפר והמוקצה? ואפשר דהווי כגרף של רעי. אי נמי, דעפר ומוקצה שעל הארץ בטלים כמו אוכל מרובה על הפסולת, ואין על זה שם טלטול.

יסוד החזו"א יכול להתיר לנו היתר טלטול האדים שמתהווים על החלון, או על כלי שמוצא מהמקרר בימות הקיץ. אך בענייננו כבר כתב הגרש"ז בתשובתו הנ"ל דאין זה דומה לשם, דשם אין על זה שם טלטול מכיוון שבטל לגבי החלון או הכלי. מה שאין כן במים הנוטפים מן המזגן.

אלא שבכל זאת נלע"ד להתיר לפחות את המים הללו מדין ביטול, ולא כשהם בפני עצמם. וזאת על פי יסודו של הנוב"י (בצל"ח על מס' פסחים ט, ב ד"ה "ויע"פ מ"ש דדעת רש"י דחמץ מיקרי דשיל"מ") דכתב: "הא דלא בטיל (דבר שיש לו מתירין) היינו לעניין איסור אכילה, אבל לעניין איסור טלטול לא שייך דשיל"מ. דהא הטעם דדשיל"מ לא בטיל הוא משום דעד שיאכלנו היום ע"י ביטול, הרי יכול לאוכלו לאחר זמן בהיתר, והיינו אכילה. שממה שיאכל היום לא יאכל למחר. אם-כן, אכילה זו שיאכל היום באיסור, יוכל לאכול למחר בהיתר. אבל טלטול, יכול לטלטלו היום וגם מחר, והטלטול שיטלטל היום הוא בפני עצמו ולמחר בפני עצמו. וכן אני אומר לעניין הנאה, כיוון שבכלל הנאה ישנה גם הנאה שאינה של כילוי".

כלומר: הדין דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל מנומק ע"י חלק מן הראשונים בכך, שעד שתאכלנו באיסור אוכלהו בהיתר (עין רש"י ביצה ג, ב ד"ה: "אפילו באלף לא בטיל"). וא"כ טיעון זה שייך רק לגבי דבר שנאכל ומתכלה. אבל לגבי דבר שמשתמשים בו שימוש שאינו של כילוי לא שייכת סברא זו, שהרי השימוש של היום איננו השימוש של היום, שהרי יכול להשתמש גם היום וגם מחר. אם-כן, הטענה של "עד שתאכלנו באיסור אוכלהו בהיתר" לא נאמרה בכהאי גוונא.

כדברים הללו כתב הצל"ח גם בביצה ג, ב ד"ה "ואם נתערבה באלף כולן אסורות" וז"ל: דמטעם דשיל"מ אין לאסור הטלטול. דבשלמא, לעניין אכילה, שמה שיאכל היום לא יאכל למחר, אמרינן עד שיאכלנו באיסור יאכלנו בהיתר. אבל לעניין טלטול, יכול להשתמש גם היום, גם מחר. עכ"ל.

אם-כן, לאור יסודו של הצל"ח יש לומר שמי המזגן העומדים לרשותי היום, אינם מי המזגן העומדים לרשותי מחר. ולכן, גם אם נאסור את טלטולם, הרי שאין כאן טענת "עד שתאכלנו באיסור אוכלהו בהיתר", אלא יש כאן טענת "אל תאכלנו כלל", וזהו דבר שאיננו מסתבר כלל.

וידעתי גם ידעתי, כי יטען הטוען ששימוש במי מזגן הוא כאכילה. ואם-כן, נוכל לומר לאדם לעכב את השימוש באותם המים עד למחר. אבל דבר זה איננו מעשי כלל. שכן, המים הללו, אם הם אינם בשימוש עכשווי, הרי שאנו שופכים אותם אל מי השופכים. וממילא, הדר דינא דהשימוש שבהם דומה להיתר טלטול. ולכן, נראה פשוט ששייך לומר שישנו היתר השימוש באותם המים, לאחר שנתבטלו במים שהיו בכלי מעש"ק. וממילא, מותר גם אותו הכלי בטלטול. ולא הווי מבטל כלי מהיכנו.

ונראה כי אין כאן איסור ביטול איסורים. לא מבעיא לדעת השו"ע (יו"ד סי' צ"ט

אם התשובה תהיה חיובית, ואכן אסור לטעום במקרה הנ"ל, יצא, איפוא, שלכלל "אין קידוש אלא במקום סעודה" תהיינה השלכות בשלושה מישורים:

א) במישור "הגאוגרפי", היינו: שאין לו לעקור ממקומו לאחר שקידש במקום מסוים, וללכת ולאכול במקום אחר, אלא עליו לקדש ולאכול באותו המקום שבו קידש.

ב) במישור הזמן, וזאת על פי מה שהרחיב בשו"ת מהרי"ל הנ"ל את היקף משמעותו של הכלל הנ"ל, וקבע שאין לו להתעכב יתר על המידה בין הקידוש לבין הסעודה [והביא ראייה לכך מפסחים קא, א. אביי ספר: כי הוינא בי מר (רבה), כי הוה מקדש, אמר לן: טעמו מידי, דלמא אדאזליתו לאושפיזא, מתעקרא לכו שרגא, ולא מקדש לכו בבית אכילה. ובקידושא דהכא, לא נפקיתו, דאין קידוש אלא במקום סעודה. ע"כ. ולכאורה, מה בכך אם יכבה הנר במקום לינתו של אביי? לכל היותר יוכלו לשוב אביי וחבורתו למחרת לכאן, לביתו של רבה ולאכול על סמך הקידוש של ליל אמש! שהרי קידשו כאן! אלא מוכח שלכלל הנ"ל ישנה גם השלכה על גורם הזמן.

ג) במישור האיסורי. כלומר, לא רק שלא יצא ידי חובת קידוש כשקידש ולא סעד, אלא אסור מראש לטעום טעימה כלשהיא, אם יודע הוא מראש שלא יאכל כשיעור סעודה.

ובאמת, כך פסק ב"שערי תשובה" (או"ח שם ס"ק ב') בשם הברכי יוסף, שכתב: ודאי, דאשר א-לוהים בלבבו, אם ימצא ביום השבת, בעידנא דעיילי אינשי לכבוד חתן, או אבי הבן, וכיוצא בזה, ומקדשים, ואחרי כן מביאים מיני מתיקה וכיוצא בזה, ואין שם פת הבאה בכיסנין אלא מגדים וקפה, לא לטעום מידי שם כלל. ולא סגי במה שהמקדש ישתה על הכוס, דלדעת הגאונים חשיב במקום סעודה. דלא אהני כי אם לשותה הכוס עצמו, דחשיב כאילו קידש במקום סעודה. אבל לאחרים לאו במקום סעודה, ואסור לטעום. ע"כ.

נמצא א"כ, שאם ידוע מראש שאין ב"קידוש" כזית מזונות לכל אחד ואחד, מן הראוי, אפוא, להימנע מלטעום שום דבר. דזה נחשב כמי שאוכל בלי קידוש, ויש איסור בדבר.

ואולם, למרות כל האמור, ישנו מקום ללמד זכות על המקילים לטעום ב"קידוש", גם כאשר הם מודעים מראש לכך שלא יהיה באפשרותם לאכול שם כזית דגן, או לשותות רביעית יין. וזהו מהטעמים הבאים:

א) הכלל "אין קידוש אלא במקום סעודה" שנוי במחלוקת אמוראים. ודעת רב בפסחים (ק, ב) שיש קידוש גם שלא במקום סעודה (עי' רשב"ם שם). וכן היא דעת רבי יוחנן (שם קא, א). אם כן, מאחר שעומד לנגד עינינו גם השיקול של

כבוד הרבים, כבוד הבריות, בעלי השמחה, ישנו, איפוא, מקום להסתמך על שיטת האמוראים הנ"ל, החולקים על הכלל ד"אין קידוש אלא במקום הסעודה". וכן כתב ב"גנת ורדים" בכלל ג' בסי' י"ב, והובא בברכ"י (סי' רע"ג סע' א').

ב) הראשונים נחלקו האם הכלל "אין קידוש אלא במקום סעודה" אמור גם לגבי קידוש הבוקר, או שמא אינו תקף אלא לגבי קידוש הלילה. הרמב"ם כותב: "מצוה לברך על היין ביום השבת קודם סעודה שנייה, וזה הוא הנקרא "קידושא רבה"... ואסור לו לאדם שיטעם כלום קודם שיקדש. וגם קידוש זה לא יהיה אלא במקום סעודה" (רמב"ם ה' שבת פכ"ט ה"י). והשיג עליו הראב"ד שם: בחיי ראשי, אם מסברא אמרה, לא סבר מימיו סברה פחותה מזו. ולפי שקראוהו "קידושא רבה" יצא לו. ואינה כלום! שכבר נתקדש היום בכניסתו על היין קודם שיטעם. ואילו בא לקדש ביום על הפת, מי לא מקדש! ותחשב "המוציא" במקום ברכת היין, ויאכל! וכשדרשו (בפסחים קו, א): "אין לי אלא בלילה, ביום מניין?" אסמכתא היא! דעיקר קידושא בלילה כתיב, מדכתיב "את יום" ולא כתיב "ביום". אי נמי דאי לא קדיש בלילה קאמר". ע"כ. הראב"ד סובר, אפוא, שאין כל איסור לטעום לפני קידוש היום. וכמוהו סוברים גם המאירי (שם) והמהר"ם חלאווה (שם) והר"ן (עיין בשו"ת "עין יצחק" לג"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל או"ח סי' י"ב או"ק ד', שדקדק מלשון הר"ן שכן היא גם דעתו).

ג) כבר הבאנו לעיל את שיטת הגאונים, שגם בשתיית יין יוצאים ידי חובת קידוש במקום סעודה. וכבר כתבתי לעיל, דסגי באותה הרביעית של הקידוש, ואין צורך בכוס נוספת, ודלא כב"ח וה"לבוש" שהזקיקוהו לשתות כוס אחרת מלבד כוס הקידוש. ועיין בברכ"י בסי' רע"ג (ב"שיורי ברכה") באו"ק ג', ובפר"ח בליקוטיו שם, וב"משנה ברורה" שם (בשעה"צ ס"ק כ"ט) שכתב שעל-כל-פנים בקידוש של יום, שהוא מדרבנן, יש לסמוך על המקילים ולהסתפק באותה הרביעית של קידוש.

והנה, הבי"י (או"ח סי' קס"ז) כתב בשם הרוקח, שאם דיבר בין ברכת "המוציא" לטעימה, צריך לחזור ולברך. ובכן, כל זה בתנאי ששח טרם טעם הבוצע. ברם, אם אכל הבוצע ושתו המסובים, הא נפקי כולהו. וכן פסק שם הרמ"א (בסעי' ו'). ועיין בספר "ילקוט מעם לועז" (פרשת "יתרו" פרק ו' סעי' כ"א) שכתב שדי בטעימת רביעית יין על-ידי המקדש, על מנת שיחשב לקידוש במקום סעודה גם בעבור האחרים. אם כן, אם המקדש הקפיד לשתות רביעית יין מן הקידוש, או לכל הפחות שתו כמה אנשים ביחד רביעית, אזי זה נחשב לקידוש במקום סעודה גם בעבור האחרים.

ד) ה"ש"לטי גיבורים" ריש פרק "ערבי פסחים" (כ, א מדפי הרי"ף או"ק א') מביא, שגם סעודת עראי נחשבת לסעודת קבע בשבת. אם כן, אם אוכלים לאחר הקידוש פירות וכדו' בשיעור כזית, סגי בהכי.

ועיין בספר "שלחן גבוה" (סי' תע"ג ס"ק ז"ך) שכתב שמכאן סמך רב למנהג חברת גחש"א, שמקדשים בחצר בית-הכנסת ואוכלים קצת ביצים מצומקות ושותים שכר, ואחר כך הולכים לבתייהם ואוכלים כל צרכם על סמך קידוש זה.

עוד מובא בספר "שבלי הלקט" (סוף סי' שד"ם) בשם רבנו אביגדור כ"ץ, דאכילת עראי דשבת ויום טוב חשיבא כקבע לעניין סוכה.

ה) מאן יימר לן שיש איסור כלל לטעום לפני הקידוש כשהוא איננו במקום סעודה? שמא "אין קידוש אלא במקום סעודה" אין פירושו שאסור לטעום כלום קודם הקידוש, אלא פירושו שלא יצאו ידי חובת קידוש אלא אם-כן הסכימו לסעודה! ובאמת כך כתב הגאון מליסא בסידור "דרך החיים", דהא דאין קידוש אלא במקום סעודה, היינו שאסור לאכול בבית אחר, או אפילו באותו בית, אם לא יקדש אחר כך שנית. אבל במה שטעם בשעת הקידוש, אף שלא יאכל סעודה במקום זה אין כאן שום איסור. דהא דאסור לטעום קודם קידוש היינו בלא קידוש כלל, אבל בטעימה של קידוש שלא במקום סעודה ליכא איסורא כלל. ע"כ. וכעין זה כתב המרדכי ב"ערבי פסחים" (דף לה, א מדפיו) בשם הר"ש מקוצי.

ועיין בטור (או"ח סי' רס"ט) שכתב כעין זה בשם רב נטרונאי גאון שהתיר לכל הציבור לטעום מכוס הקידוש שבבית הכנסת.

ו) השו"ע (סי' רע"ג ס"א) מביא בשם הגאונים (רבנו נסים), שאם קידש במקום אחד על דעת לאכול במקום אחר, שפיר דמי. והרמ"א סיים שם: וכן עיקר. ובמאירי (פרק "ערבי פסחים") כתב מבית לבית דינא הכי. אם כן, כאשר מקדשים בבית הכנסת על דעת להמשיך ולאכול בבית, אזי אין כאן החסרון של "אין קידוש אלא במקום סעודה".

מכל הנימוקים שהבאנו, ישנו א"כ בהחלט מקום ללמד זכות על אותם בני-אדם המקילים לטעום בבית-הכנסת לאחר הקידוש ביום, אף שאין אוכלים שם מיני "מזונות" בשיעור כזית, ואף שאין שותים יין בשיעור רביעית. וכאמור, מן הטעמים ומן הנימוקים שזכרו לעיל:

א) על פי שיטת רב ורבי יוחנן דיש קידוש שלא במקום סעודה.

ב) על-פי שיטת הראב"ד, המאירי, המהר"ם חלאווה, וכנראה גם הר"ן, שלפני קידוש של יום אין איסור לטעום לפני הקידוש.

ג) על-פי שיטת ה"ילקוט מעם לועז" ששתיית המקדש מועילה גם לשאר המסובים, על-מנת שיחשב בעבורם לקידוש במקום סעודה, או לפחות לבל ייחשב להם לאיסור של טעימה בלי קידוש.

ד) על-פי שיטת הריא"ז בשלטי גבורים ששבת קובעת. וכל מידי דאכיל בשבת חשיב כקבע.

ה) על-פי מה שכתב הגאון מליסא בסידורו "דרך החיים" דמשמעות הכלל "אין קידוש אלא במקום סעודה" היא שלא יצא אמנם ידי חובת קידוש עדיין. וכן, אסור לו לאכול אם לא קידש. ברם, אין איסור על אותו המעט שאכל על סמך הקידוש שעשה.

ו) על סמך שיטת הגאונים שאם קידש על דעת לאכול במקום אחר, שפיר דמי. וכאמור, כשיש חשש של פגיעה בכבוד הבריות, נדרשת מצדנו עירנות יתר שלא לפגוע בבעלי השמחה, שיחשבו שאין אנו סומכים על הכשר המוצרים והתקרובת המוגשים שם. ואולם, כשאין חשש שכזה, וקיימת אפשרות להימנע מלאכול שם, ודאי מן הראוי להימנע מלטעום ב"קידוש" שכזה, שאין בו אפשרות לטעום כזית "מזונות", או לפחות לשתות בו רביעית יין.